

Juraen underminerer grundloven og retsopfattelsen

Nedenstående artikel har været bragt i medlemsbladet for foreningen for [direkte demokrati](#) juni 1999

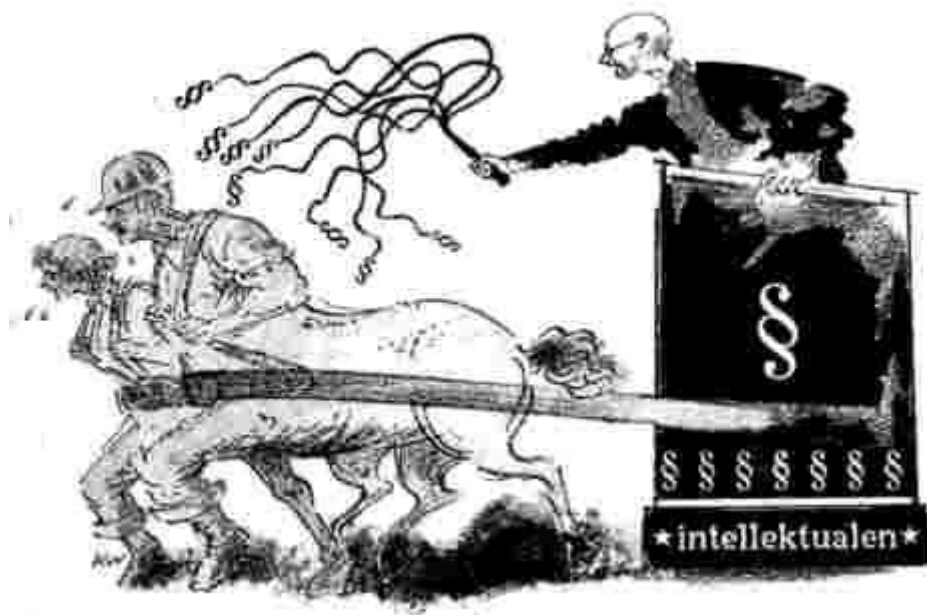
Jura - en trussel mod demokratiet

Min opmærksomhed på begrebet direkte demokrati blev vagt af en artikel af Marcus Schmidt i Jyllands-Posten den 21.11.93 med overskriften "Er nævninge almindelige mennesker?". På daværende tidspunkt havde jeg selv indtaget rollen som lægdommer i fire landsretssager. Dette havde været en ret så rystende oplevelse.

I Danmark har vi mundtlig retsfremstilling, og det er primært det talte ord der skal ligge til begrundelse for et evt. skyldspørgsmål, blev vi 3 nye domsmænd belært om, inden vi første gang skulle være dommer i en ankesag om vold imod tjenestemand. Under voteringen skitserede retsformanden kort sagens forløb. Men det var en underlig konstrueret sammenfatning, der i hvert fald ikke tog udgang i, hvad vi hørte i retssalen. Jeg var meget overrasket og spurgte, med henvisning til nogle forklaringer af sagsøgte og vidner, de andre to juridiske dommere om de virkelig mente det samme. Ingen forholdt sig til eller kommenterede de udsagn jeg henviste til. Under voteringen skal den yngste lægdommer først udtale sig om skyldspørgsmålet og til sidst retsformanden. Dette skete i omvendt rækkefølge.

Jeg havde meget svært ved at glemme min præmiere som lægdommer og skrev om mine oplevelser til forsvareren i sagen. Han sendte dem videre til Landsretspræsidenten, hvorefter jeg fik den retur fra den pågældende retsformand i sagen med en bemærkning om, at han fandt det uheldigt at jeg havde skrevet til forsvareren og ikke Landsretten. Efter en drøftelse med sine to juridiske kolleger fandt han, at retsplejelovens regler blev overholdt og han ellers ikke ville udtale sig om sagen, fordi der er "tavshedspligt med hensyn til voteringen i det omfang, den ikke fremgår af den afsagte dom". - Som et kuriosum vil jeg nævne at den pågældende landsretsdommer på et senere tidspunkt blev erklæret inhabil, med henvisning til denne skrivelse, og derfor måtte forlade sit sæde i en landsretssag hvor jeg sad på anklagebænken.

Siden min lægdommerdebut har jeg løbende fulgt med i hvad der har rørt sig på det juridiske område, og vil nedenstående opstille i punktform mine og andres synspunkter på, hvad juraen i dag har udviklet sig til.

- Bogen "Den forbudte retsfølelse", 1992 af advokat Peter Højlund, beskriver udviklingen indenfor juraen i de seneste 500 år. Bogen redegør for hvorfor det er bekvemt for dommerne, at dække sig ind under det videnskabelige og retspositivistiske udgangspunkt. Man opnår en personlig beskyttelse ved ikke at inddrage sin egen moral og livserfaring når skyldspørgsmål skal afgøres. Men bogen dokumenterer også, at man netop ikke kan gøre relationer imellem mennesker videnskabelige. Alf Ross er den enkeltperson der er flest henvisninger til, og han udnævnes som ophavsmanden til den i Danmark herskende retspositivistiske teori. Alf Ross har i demokratisk sammenhæng spillet en central rolle og var også meget aktiv ved den seneste grundlovsrevision i 1953. Det fremgår af bogen at advokaten Alf Ross's "kærlighed til demokratiet overstiges af hans respekt for vidensvokterne".
- Den amerikanske retsfilosof Ronald Dworkin skriver i bogen "Taking Rights Seriously" 8. oplag, 1996 om den mystiske dommer Herkules der har overmenneskelige evner, er flittig og uhyre intelligent. Han kender alle love og tidligere retsafgørelse og samtidig arbejder han ekstremt hurtigt. Kort sagt idealet på en dommer der passer til den retspositivistiske teori. Men ingen virkelige dommere er så dygtige, hverken de angelsaksiske eller for den sags skyld de danske. En undersøgelse fra 1982 af Peter Blume peger på, at 4 ud af 5 dommere i en højesteretssag ikke alene dømmes ud fra lovens ord, men også ud fra lovens historiske baggrund og de "ikke finder grundlag for", hvilket indikerer at dommerne dømmes ud fra hvad de selv "finder" bedst.
- "Når en domsforhandling begynder minder det mest om et opsat skuespil, hvor anklager og forsvarer fremfører hver deres argumenter, men dommene er faktisk afgjort inden retshandlingen begynder. Under voteringen er det hovedsagelig love og tidligere afgørelser der vægter. Den etiske og moralske indfaldsvinkel har meget trange vilkår - logisk og underbyggende argumentation ligeledes. Hvis ikke de nuværende mosbegrøede politiske partier vil eller kan opfatte de folkelige signaler og ændre systemet (juraen) indefra, vil et oprør komme. Eller også vil befolkningen danne sig sit eget regelsæt, og det nuværende retsvæsen vil blive udstødt som et fremmedelement. Vores kære grundlov kunne være et godt fundament at bygge det nye regelsæt på." JR i Jyll. P. den 22.11.93.
- Advokat Herluf Cohn HC (en vedholdende og konstruktiv kritiker af det danske retsvæsen) havde i efteråret 1995 adskillige indlæg i Weekendavisen om det danske retsvæsen. Den manglende imødegåelse af hans indlæg fra relevant side vakte en del forundring. Om dette skrev HC den 12.10.95 "Jeg tror, at den manglende reaktion skyldes, at de uretfædige forhold i retsvæsenet er almindelig kendt i juristkredse. Men dels har man sine store indtægter ved situationen, dels ved kun få, at man i England (og Israel) har en så fremragende retspleje. Hvem - har undtagen jeg - været advokat i England eller Israel i en årrække? Og når man ikke tror, at situationen kan ændres, hvorfor så risikere sin og sin families økonomiske fremtid på kritik? Hvordan procedureadvokaterne kan leve i årevis fuldt vidende om, at det, de får deres salærer for, er komplet værdiløst, fordi dommerne slet ikke tager i betragtning, hvad de siger kræver nok en psykologforklaring. Og dommerne føler sig i den grad urørlige, at de mener at kunne tillade sig hvad som helst. Ifølge grundloven kan de ikke smides ud, og derfor har de ikke noget "ansvar" for det, de gør. Derfor gider de heller ikke "svare" på kritik".

Regeringen nedsatte i 1993 et domstolsudvalg, hvis intension var at gøre domstolene mere uafhængige af justitsministeriet og gøre dommerrekrutteringen bredere. Udvalget afgav betænkning i sommeren 1996. I den forbindelse så jeg en mulighed for at få udbedret de vilkår domstolene byder borgerne. På forskellig vis forsøgte jeg at få indflydelse på den nye lovgivning. Den 3. feb. 1998 forsøgte jeg at få foretræde for Justitsministeren. Men resultatet har været magert. Tre af mig stillede spørgsmål, måtte justitsministeriets lovafdeling dog svare på overfor folketingets retsudvalg.

1. Udvalget påstår, at der kun har været rejst eet spørgsmål af mere fundamental karakter, nemlig problemstillingen ved en bevillingsoverskridelse i domstolsstyrelsen. I retmæssig sammenhæng er det et ubetydeligt problem. Forskellen nu og i forslaget kan bedst sammenlignes med et barn, der spørger sine forældre, om det må få en is, så går forældrene hen til isboden og køber den. Fremover vil barnet få udleveret pengene, så det selv kan gå hen til boden og købe iskagen. Det, der har betydning for befolkningen og som burde bekymre den fremtidige retssikkerhed er, hvordan medlemmerne i Dommerudnævnelserådet, som er et underudvalg i Domstolsstyrelsen, bliver valgt og udpeget. Det er jo dér, fremtidens dommere skal udpeges, og senere dømme over befolkningens skændige hoveder. Rådet skal have 6 medlemmer: 3 dommere indstilles fra henholdsvis Højesteret, landsretterne og Den danske Dommerforening, 1 fra Advokatforeningen 1 fra Amdsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening i forening og endelig 1 fra Dansk Folkeoplysnings Samråd. Altså er det stadigvæk personer, der er ansat ved domstolene, der skal udpege deres kolleger. Den i gennem mange år udbredte nepotisme i dommerkredse, kan jeg ikke se, at man kommer til livs. I Grundlovens §62 står "at retsplejen skal stedse holdes adskilt fra forvaltningen". Derfor er det meget uheldigt, at de 2 forvaltningsforeninger skal udpege en (1) person. Den forankring, domstolene skulle have i samfundet for ikke at gøre dem til en stat i staten, skal et (1) medlem fra Dansk Folkeoplysnings Samråd altså være garant for! Formanden for rådet har i de senere år "tilfældigvis" været en jurist. Alle medlemmer, både til Domstolsstyrelsen og Dommerudnævnelserådet, skal efter indstilling beskikkes af justitsministeren. Hvor bliver den påkaldte uafhængighed af den lovgivende magt egentlig af?
2. I lovforslaget omtales mange flotte betragtninger omkring det gavnlige i en bredere rekruttering til domstolene. Men når det kommer til realiteterne, står der i lovforslaget § 42 stk. 3 - "Kun den, der har bestået juridisk kandidateksamen kan beskikkes". - Der står intet i Grundloven om dette krav. Det kunne meget vel tænkes, at den juridiske kandidateksamen var bedre egnet til at tilrettelægge en domsforhandling, afklare de lovmæssige aspekter og det øvrige administrative, og at det var ikke jurister, der havde majoriteten under voteringen. Hvis domstolene virkelig skal forankres i befolkningen, må det være borgerne i en retskreds, der skal have indflydelse på, hvem der skal sidde i dommersædet i den pågældende kreds. Dommere og advokater kunne her indstille emner, men befolkningen skulle også have mulighed for at indstille en person. En dommer - eller advokatindstillet person ville nok ofte blive valgt, da de fleste stadigvæk er mest trygge ved en juridisk person som dommer. Men hvis man i lovteksten undlader at kræve, at man skal have bestået en juridisk kandidateksamen for at bestride jobbet, vil jurister og jurastuderende blive mindet om, at det ikke alene er paragrafgymnastik, der sikrer en sund retspleje.
3. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at der i øjeblikket står i retsplejelovens § 42 stk.3. "Kun den, der har bestået juridisk kandidateksamen, og som er myndig, uberygtet og vederhæftig, kan be-skikkes". Men i Domstolsudvalgets forslag til folketinget er "og som er myndig, uberygtet og vederhæftig" undladt. Er det fordi man erkender, at man må tilpasse lovgivningen til virkeligheden? For at undgå konflikt med Grundlovens § 74 "Alle indskrænkninger i den fri og lige adgang til erhverv, som ikke er begrundede i det almene vel, skal hæves ved lov", skulle formuleringen i § 42 stk.3 rettelig være. Kun den, som er myndig, uberygtet og vederhæftig, kan beskikkes. I det hele taget vil det være meget interessant at få belyst, med hvilke præmisser Domstolsudvalget i 1993 blev nedsat. I bemærkninger til lovforslaget ser det ud fra stemmeafgivning ud til, at udvalget består af 16 personer. Højesteretspræsident Niels Pontoppidan og Jes Schiøler har i medierne givet sig til kende, hvem er de 14 andre personer? Det vil være overvejende sandsynlig, at den lovgivende statsmagt har fravalgt at pege på personer udenfor systemet, der har forholdt sig kritisk til den nuværende opbygning. I ovenstående efterlyses mere folkelig indflydelse på retsplejen. For at imødegå et forventet forsvar for, at der i dag allerede er taget højde for dette, med udpegning af nævninge og domsmand, vil jeg for det første påpege, at det kun er i straffesager, og ikke civile sager, at de benyttes, og for det andet er de politisk udpeget.

For over 50 år siden, hvor 33 % af befolkningen var medlem af et politisk parti, var problemet ikke så stort. Men i dag, hvor der kun er ca. 3%, der er medlem, har 97% af befolkningen ikke indflydelse på, hvilke personer der voterer - efter retshandlingen. Og problemet er blevet større efter den kraftige forøgelse af partistøtten. Partierne kan i dag faktisk fungere med ganske få medlemmer.

Justitsministeriet svarer til de 3 spørgsmål:

- Ad 1)** 4. Efter den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 43 b består Dommerudnævnelsesrådet af 6 medlemmer: En højesteretsdommer (som formand), en landsdommer, en byretsdommer, en advokat og to repræsentanter for offentligheden. Det er i overensstemmelse med forslaget i Domstolsudvalgets betænkning. Som det fremgår af pkt. 3.3.3. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget (L 32), er Justitsministeriet således enig med Domstolsudvalget i, at Dommerudnævnelsesrådet må sammensættes, så det både besidder viden om domstolsorganisationen og har en sådan repræsentation af udefrakommende, at målsætningen om en større gennemsigtighed i forbindelse med udnævnelse af dommere kan opfyldes. Det er ikke i strid med grundlovens 62 - hvorefter retsplejen skal holdes adskilt fra forvaltningen - at den ene af de to repræsentanter for offentligheden udpeges efter indstilling fra Amdsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Københavns og Frederiksberg Kommune i forening.
- Ad 2)** 5. Jørn Rasmussen foreslår videre, at enhver bør kunne beskikkes som dommer. Kravet om, at den pågældende har bestået juridisk kandidateksamen, bør således opgives. Justitsministeriet er ikke enig i dette forslag. Det antages i øvrigt, at grundlovens § 65, stk. 2 - hvorefter lægmænd skal medvirke i strafferetsplejen - forudsætter, at ingen domstol kan bestå udelukkende af lægmænd, jf. Alf Ross: Dansk Statsforfatningsret (3. udg. 1980 ved Ole Espersen), bind 2, s. 548. Kravet om juridisk kandidateksamen er ikke - som anført af Jørn Rasmussen - i strid med grundlovens § 74, hvorefter alle indskrænkninger i den fri og lige adgang til erhverv, som ikke er begrundede i det almene vel, skal ophæves.
- Ad 3)** 6. Endelig fremhæver Jørn Rasmussen, at lovforslaget indebærer en ophævelse af kravet i retsplejelovens § 42, stk. 3, om, at kun den, som er "myndig, uberygtet og vederhæftig", kan beskikkes som dommer. Det er ikke korrekt. Den i henvendelsen omtalte ændring af retsplejeloven blev allerede foretaget ved lov nr. 389 af 14. juni 1995 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af værgemålsloven). Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at det for blandt andet stillingen som dommer må anses for at følge af forholdets natur, at den, der beklæder stillingen, ikke er umyndig eller under værgemål efter værgemålsloven § 5 eller under samværgemål efter værgemålslovens § 7. Også kravet om, at den pågældende skal være uberygtet og vederhæftig (dvs. økonomisk solid og pålidelig), må anses for selvfølgeligt. Med lovforslaget videreføres retsplejelovens § 42, stk. 3, i den udformning, bestemmelsen fik ved lovændringer i 1995.

Jeg vil undlade at kommentere svarene. Det vil jeg overlade til den enkelte.

Hvordan kommer vi videre

I bogen Demokratiet i Athen af Mogens Herman Hansen er følgende fra side 101-102 citeret "Alle borgere skulle deltage aktivt i statens styrelse, men kun som amatører. Ingen måtte blive professionel; for hvis nogle er professionelle og andre amatører, vil de professionelle altid få overtaget og omskabe demokratiet til et oligarki; følgelig er professionalisme og demokrati dybest set modsætninger. Derfor var det fx forbudt at blive lodtrukket to gange til samme embede. En aktiv borger kunne godt deltage i lodtrækningen og blive udtrukket hvert andet år; men så måtte han i hvert fald tvinges til hele tiden at beklæde et nyt embede. En flerårig beskæftigelse med samme område ville give ham for megen rutine og for megen magt - Tilsvarende i retsplejen: der var ingen anklagemyndighed og ingen advokater; den enkelte borger var forpligtet til selv at føre

sin sag for folkedomstolen. Man tillod nok sagens parter at dele taletiden med venner og slægtninge, og man tillod dem også (om end modvilligt) at lade professionelle taleskrivere affatte deres indlæg; men det var strafbart at betale en borger for at optræde som ens advokat i retten. For at gøre retsplejen demokratisk måtte man modvirke dannelsen af en professionel stand af jurister, og det lykkedes tilsyneladende så godt, at Athen aldrig fik Roms advokatstand. Attisk ret fik aldrig Romerrettens professionelle perfektion, og derfor kom den aldrig til at påvirke den europæiske retsudvikling, sådan som Romerretten gjorde det."

Fortalen til Jyske Lov, som Kong Valdemar gav, og Danerne vedtog, begynder Saaledes. "Med Lov skal Land bygges, men vilde enhver nøjes med sit eget og lade andre nyde samme Ret, da behøvede man ikke nogen Lov. Men ingen Lov er jævngod at følge som Sandheden, men hvor man er i Tvivl om, hvad der er sandhed, der skal Loven vise Sandheden.

Var der ikke Lov i Landet, da havde den mest, som kunde tilegne sig mest. Derfor skal Loven gøres efter alles Tarv, at retsindige og fredsommelige og sagesløse kan nyde deres Fred, og uretfærdige og onde kan ræddes for det, der er skrevet i Loven, og derfor ikke tør fuldbyrde den Ondskab, som de har i Sinde. Det er ogsaa rigtigt, dersom nogen ikke af Frygt for Gud og Kærlighed til Retten kan lokkes til det gode, at Frygten for øvrigheden og Landets Straffelov da kan hindre dem i at gøre ilde og straffe dem, hvis de gør det.

Loven skal være ærlig og retfærdig, taalelig, efter Landets Sædvane, passende og nyttig og tydelig, saa at alle kan vide og forstaa, hvad Loven siger. Loven skal ikke gøres eller skrives til nogen Mands særlige Fordel, men efter alle deres Tarv, som bor i Landet. Heller ikke skal nogen Mand dømmes mod den Lov, som Kongen giver, og Landet vedtager; men efter den Lov skal Landet dømmes og styres. Den Lov, som Kongen giver, og Landet vedtager, den kan han heller ikke ændre eller ophæve uden Landets Vilje, medmindre han aabenbart handler mod Gud."

Det har for mig i de seneste 3-4 år stået ganske klart, at juraen som den praktiseres i dag ingen fremtid har i et civiliseret demokratisk retssamfund. Til udarbejdelse af kontrakter, testamenter, vedtægter og lign. er det godt at bruge mennesker der har en specielt viden på området, så dokumenterne bliver så klare og entydige, at færrest mulige tvistigheder senere hen kan opstå. Når uoverensstemmelser imellem private og handlinger der overtræder straffeloven skal afgøres, er det også i orden at have specielt uddannede personer som garant for, at det formelle bliver overholdt, men derudover mener jeg ikke, at der bør kræves specielle forudsætninger for at bestride de opgaver, som jurister i dag har påtaget sig.

Når et lands lovgivning, er blevet mere kompliseret og omfattende end at et gns. begavet menneske kan forstå den, har man begivet sig ud på et skråplan, hvor der ingen vej er tilbage. Jorden er gødet for professionelle, og de svagest begavede og økonomisk funderede bliver taberne. Jeg mener, at det falder indenfor rammerne af FDD, at have et bud på hvem og hvordan dommere bliver udpeget til at indtage det ærefulde og ansvarsfulde hverv, at være dommer over andre menneskers handlinger. I den udstrækning at domstolene bliver brugt til at gøre livet surt for politiske modstandere, som jeg og en del andre har oplevet, er det vigtigt at dommerne har et folkeligt mandat og ikke kun bliver udpeget af og fra "systemet".

Jeg ved at advokat Herluf Cohn hældte til kopiering af det engelske/israelske retsvæsen. Derfor ærgrer det mig meget, at han ikke fik mulighed for at kommentere dette oplæg. Men jeg håber at der er andre i foreningen, gerne jurister, der vil komme med kritik/kommentar til ovenstående. Redigeret 06/05-1999